

Gezi Parkı Direnişi: Demokrasi Açığı, Demokrasi Gücü

Yeşim Arat

Siyaset Bilim yazını bize siyasal katılımın önemli kurumlarından olan siyasal partilerin 19. ve 20. yüzyıldaki modernleşen toplumların ürünü olduklarını söyler. Partiler, halktan gelen taleplere iktidarı ele geçirerek yanıt vermeyi amaçlar. Postmodern çağımızda toplumsal talepler çeşitlenmekte, farklı biçimlerde dile getirilmekte ve bu talepleri etkin bir biçimde biraraya getirip çözüm üretemedikleri için, siyasal partilerin etkinlikleri azalmaktadır.

Toplumsal hareketler ve protestolar bu bağlamda önem kazanır. Post materyalist diye adlandırılabilen toplumsal talepler maddi çıkarların ötesinde, çevre duyarlığı veya farklı kimliklerin tanınması gibi hak taleplerini içerir. Gezi Parkı protestolarını bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Protestolar Türkiye'deki demokrasi deneyiminin gerek sorunlarına, gerekse dönüşerek güçlenen demokrasiyi sahiplenme biçimlerine ışık tuttuğu için özgün ve önemlidir.

Gezi Parkı protestoları demokrasimizin sorunlarını vurgulamıştır. Hükümet, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi adına "umumi hizmetlerde kullanılmak üzere" tapuya tescil edilmiş bir parkı, bu konuda verilmiş olan İdare Mahkemesi kararı ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararı'na rağmen yıkacağını tek taraflı olarak bildirmiştir. Bu karar demokrasilerde olmaması gereken bir hukuksuzluk örneğidir. Nitekim bu kararı yürürlüğe koymak üzere iş makinelerinin çalışmaya başlaması Gezi protestolarını tetiklemiştir.

Yıkımı engellemek için parka gelen eylemcilere yönelik orantısız güç kullanımı ve polis şiddeti protestoların büyümesine neden olmuş, ve demokrasi açığımızı bir kez daha gözler önüne sermiştir. Eğer liberal demokrasilerin olmazsa olmaz bir koşulu düzenli gizli oyla yapılan seçimler ise, diğer koşulu da sivil hak ve özgürlüklerin korunması ve bu korumayı mümkün kılacak koşulların yaratılmasıdır. Orantısız güç kullanımı halkın demokratik protesto hakkını, bazı durumlarda da yaşam hakkını ihlal etmiştir.

Türkiye'de daha önce görülmemiş bir biçimde 2.5 milyon kadar insanın bu protestolara destek vermesinin arkasında yine demokratik hakların ihlal edildiği inancı yatmaktadır. Nitekim 6-7 Haziran günlerinde Gezi Parkı'nda gerçekleştirilen Konda Araştırması, parkta bulunanların %60'a yakınının "özgürlüklerin kısıtlandığını düşündüğü için" orada bulunduğunu bildirmiştir. Bu özgürlük kısıtlamalarının nedenleri, Taksim'de toplanan farklı gruplar için farklılıklar gösterse de, hükümetin son yıllardaki çeşitli icraatlarına dayanır. 2007 seçimleri sonrasında Ak Parti hükümeti tarafından demokrasilerde özgürlüklerin korunmasını sağlayan yasama, yürütme ve yargı kurumları arasındaki güç ayrımı yıpratılmıştır. Basın özgürlüğü kısıtlanmış, gazeteciler hapsedilmiş, basın ve medya çalışanlarının kendi

kendilerine sansür uygulamak zorunda kaldıkları bir ortam yaratılmıştır. Hükümetin dindar bir nesil yaratma çabaları hayat tarzı müdahalelerine yol açmıştır. Kadınların bedenlerine sahip olma hakları sorgulanmış, alkol kullanımı kısıtlanmış, LGBT hakları hiçe sayılmış, HES'ler, nükleer santral girişimleri, rant kaygısı ile yapılan ihaleler çevreyi tahribata uğratmış, heykeller, tiyatro ve sinema salonları yıkılarak devlete eleştiri getirebilecek odaklar zayıflatılmaya çalışılmıştır.

Demokrasi açığımızı çarpıcı bir biçimde göz önüne seren hak ihlalleri karşısında, Gezi protestoları Türkiye'de benzeri görülmemiş bir demokratik katılım talebini ve demokrasi için gereken özgürlüklere sahip çıkma iradesini de açığa çıkarmıştır. Gezi protestoları Türkiye'de önceki yıllarda gerçekleşmiş birçok hükümet protestosundan, mesela 1960 veya 1980 darbeleri öncesi gerçekleşen öğrenci olaylarından veya 2007 de gerçekleşen Cumhuriyet mitinglerinden farklıdır. Gezi mitinglerinde amaç hükümeti devirmek veya belli bir ideoloji doğrultusunda devrim yapmak, veya güdülen ideolojiyi hakim kılmak değildir. Kendilerini çok farklı kimlikler veya ideolojiler ile tanımlayan gruplar yaşam hakları arayışında biraraya gelmiştir. Bu süreçte kadınlar erkeklerle birlikte etkin bir rol oynamıştır. Gezi parkında kendilerini öncelikli olarak çevreci, feminist, LGBT, Kemalist, Kürt, Alevi, kapitalizm karşıtı Müslüman, spor kulübü taraftarı, öğrenci olarak tanımlayan farklı kimlikli gruplar bir arada demokratik bir dayanışma sergilemişlerdir. Bu dayanışma kemikleşmiş kimlik tanımlarının kırılmasına ve bu değişik görüşlü grupların protesto süreci içinde birbirlerini tanımalarına olanak vermiştir. Protestolar yine Türk siyasal hayatında ilk olarak ikisi hariç bütün illere yayılmıştır.

Gezi protestolarında görülen dayanışma yalnız yatay bir biçimde farklı gruplar arasında değil dikey bir biçimde nesiller arasında da gerçekleşmiştir. Anneler, Cumartesi Anneleri örneğindeki gibi yitirdikleri yakınlarını aramak için değil, kendi çocukları ile dayanışma içinde, onlarla birlikte hak aramak ve özgürlüklerin kısıtlanmasını kınamak için protestolara katılmışlardır.

Her ne kadar, mesela kadın hareketi örneğinde, evvelce görmüş olsak da, çok farklı bir ölçekte Gezi'de protestolara katılanlar örgütsüz ve lidersiz bir biçimde biraraya gelmişlerdir. Sosyal medya yine mesela kadın hareketinde olduğu gibi protestoların oluşmasında kritik bir rol oynamıştır.

Gezi Parkı protestolarının belki en çarpıcı ve özgün yanı ise mizahın, hicvin ve sanatın baskın bir direniş ve demokratik hak arayışı aracı olarak meydanlarda yer alması olmuştur. Protestocuların kullandıkları esprili posterler, hem karşı konulan hükümetin yaptırımlarındaki eksiklikleri keskin bir biçimde vurgulamış, hem de protestocuların kendi konumları ile ilgili farkındalıklarını yansıtmıştır. Protestocuların arkasında, barolar, tabipler birliği, mimarlar odası gibi meslek kuruluşlarının ve akademisyenlerin yoğun desteğinin yanı sıra, Türkiye'de bugüne dek görülmemiş bir sanatçı desteği oluşmuştur. Gerek kendi verdikleri demeçlerle,

gerek toplu dilekçeleri ile, gerekse Taksim Meydanı'nda ve Gezi Parkı'nda konserler vererek, şarkılar besteleyerek direnen vatandaşların demokratik hak arayışını sanatçılar kendi platformlarından veya kendi dilleri ile yansıtarak güçlendirmişlerdir.

Şiddetle bastırılan Gezi Protestoları farklı direniş biçimleri alarak hak arayışına devam etmektedir. Duran adam protestosu sivil itaatsizliğin belki de en soyut ve saf biçimini direniş diline ekleyerek onu zenginleştirmiştir. Çeşitli semtlerde, parklarda ve evlerde toplanan halk meclisleri ve forumları demokratik hak arayışlarını değişik mecralara taşımaktadır.

Gezi Parkı direnişi Türkiye'de demokrasi açıklarını gözler önüne sererken, toplumdaki demokratik değerlere sahip çıkma güdüsünün de gücünü, yaratıcılığını ve esnekliğini göstermekte önemli özgün bir adım olmuştur. Sosyal hareketler kurumsallaşamadıkları oranda dağılmaya başlarlar. Bu özgün ve önemli demokratikleşme aşamasından devlet de muhalefet partileri de ders çıkartabildikleri ve net bir biçimde aktarılan demokratikleşme taleplerini içselleştirebildikleri ölçüde, Gezi direnişinin demokrasimize kalıcı katkıları olacaktır.